

פענוח הערות ומראי-מקומות.

ויקהל שיחה א.

פרשתינו לה, א-ב. ויקהל משה את-פלעצת בגי ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר-צנה יהנה לעשות אתם: עשות ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהנה לכם קדש שבת שבתון ליהנה פלעעשה בו מלאכה יומת:

פרש"י ד"ה ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת (מכילתא):

כי תשא לא, יג. ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת ליה פלעעשה בה מלאכה ונכרתה הגפוש ההוא מקרב עמיה:

רש"י ד"ה ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה אע"פ שהפקדתיה לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אומה מלאכה: אך את שבתתי תשמרו. אע"פ שתהיו רדופין ונריוזין בנריוזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה, כל אכיו ורקיו מעוטין – למעט שבת ממלאכת המשכן:

קדושים יט, ג. איש אמו ואביו תיראו ואת-שבתתי תשמרו אני יהנה אליהם:

רש"י ד"ה ואת שבתתי תשמרו. סמך שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזוהרתיה על מורא אב, אם יאמר לה חלל את השבת, אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות (בבא מציעא ל"ב):

באר מים חיים. ולשון הקדים שפירש"י לא בקדימת המקרא, רק בקדימת המעלה, כמו אבידת רבו קודמת לאבידת אביו, וכיוצא בו.

מזרחי. וליתא דמסמיכות לחודיה היכי מצינן למידק שאין מלאכת המשכן דוחה שבת אימא איפכא..

(3) כלי יקר. ששת ימים תעשה מלאכה וגו'. פירש"י הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה שבת ומקשים כאן והלא בפר' קדושים (יט ג) כתיב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו, ופירש"י שם אם יאמר לך אביך חלל את השבת אל

(1) פרשתינו לה, א-ב. ויקהל משה את-פלעצת בגי ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר-צנה יהנה לעשות אתם: עשות ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהנה לכם קדש שבת שבתון ליהנה פלעעשה בו מלאכה יומת:

פרש"י ד"ה ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת (מכילתא):

(2) מזרחי. י"מ הקדים לאו דוקא אלא קושטא דמילתא הוא דקאמר דהא אפ"ל לא הקדים נמי מצינן למידק זה..

תשמע לו, ושם לא הקדים השבת ואעפ"כ פירש שדוחה כיבוד אב ואם, וכאן תלה רש"י הדבר במה שהקדים שבת למלאכת המשכן. ונראה שלא קשה מידי כי שם דייק מדכתיב את שבתותי תשמרו לשון רבים והל"ל תשמור, שהרי הפסוק מתחיל בלשון יחיד שנאמר איש אמו ואביו תיראו ר"ל כל איש ואיש, ובשלמא אצל מורא או"א אע"פ שהתחיל בלשון יחיד וחזר ואמר תיראו לשון רבים, מ"מ הוצרך לומר זה להורות שאיש ואשה שניהם חייבים במורא אב, כי סד"א מאחר שאשה רשות אחרים עליה שפטורה ממורא אב כמו שפירש"י, אבל גבי שבת למה אמר תשמרו לשון רבים כי שם אין סברא לחלק בין איש לאשה אלא שר"ל אתה ובנך חייבים בכבודי כמו שתיראו ב' במשמע איש ואשה, כך תשמרו ב' במשמע אתה ובנך, וא"כ לעולם כ"מ שמקדים איזו מצוה לחבירתה, המוקדמת עיקר ודחי למאוחרת, וכן בפסוק את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו (ויקרא יט ל) הקדים ג"כ שבת למקדש מזה הטעם, ושאי התם דמיעט הכתוב באמרו תשמרו לשון רבים ומה שלא גילה לנו זה מצד הקדימה לפי שהוצרך להקדים מורא אב ואם כדי להשוות מוראם למורא שמים. **ומה שהקדים בפר' כי תשא (לא יג) משכן לשבת**, וכתב אך את שבתותי תשמרו לדרוש מיתור לשון אך שאין משכן דוחה שבת והוה ליה להקדים השבת ולא יצטרך ליתור של אך, הנה לפי מה שפירשנו למעלה פר' כי תשא ביתור לשון אך הוצרך לכתוב לשון אך, אמנם דברי רש"י יתורץ בדרך אחר ואגב זה יתורץ ג"כ למה שיגה משה הסדר כי הקב"ה צוה לו תחילה על המשכן ומשה הקדים השבת, וזה כי השבת אין בו כ"א כבוד הש"י להורות כי הוא ית' חידש עולמו, והמשכן מורה כולו על כבוד ישראל שויתר להם הקב"ה והשרה שכינתו בתוכם ומחל להם עון העגל, והקב"ה חס ביותר על כבודם של ישראל ע"כ הקדים המשכן וכדי שלא יטעו לומר שלכך הקדימו לומר שמלאכת המשכן דוחה שבת ע"כ הוסיף מלת אך אבל משה חשב שלכבוד הש"י ראוי להקדים השבת המורה על כבודו ית' ואח"כ המשכן המורה על כבודם של ישראל ומתוך קדימה זו יובן ממילא שהשבת דוחה מלאכת המשכן כי מי נדחה מפני מי הוי אומר הקטן מן הגדול ולמעלה פר' כי תשא תמצא עוד טעם אחר למה המשכן נדחה מפני השבת. **ומה שהקדים הקב"ה בי' הדברות מצות שבת לכיבוד אב ואם**, כדי להקביל הדברות ה' מול ה' כי דבור כבוד כנגד לא תחמוד והוצרך לחתום הדברות בלא תחמוד להורות שכל הדברות כוללים בלא תחמוד וסוף כל דבר הכל נשמע וזה דבר

ברור ונכון ואין להקשות מהיכא תיתי דתדחי שהרי עשיית המשכן אינו אלא עשה והשבת יש בו עשה ולא תעשה וסקילה. תשובה לדבר שבלאו הכי מצינו ששבת דחווה אצל משכן ע"י הקרבנות שהיו קרבים ביום השבת וסד"א ששבת דחווה מכל וכל אצל המשכן קמ"ל.

דברי דוד. ששת ימים, הקדים להם אזהרת שבת. נעתיק המקומות בענין זה אם זה נדחה מפני זה. כאן אחד מהם דהיינו מה שהוא קודם דוחה את שאחריו. שנית לעיל בפרשת תשא בפסוק ואתה דבר כו' אך את שבתותי תשמרו שם המאוחר שהוא שבת דוחה המוקדם שהוא מלאכת המשכן שלישית בפרשת קדושים איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו שם, דוחה ג"כ המאוחר שהוא שבת דוחה כבוד אב ואם המוקדם לו. רביעית סוף בהר את שבתותי תשמרו ואת מקדשי תיראו דרשינן ביבמות (דף ו') יכול יהא בנין בהמ"ק דוחה שבת ת"ל את שבתותי כו' כולכם חייבים בכבודי, הרי ג"כ דהמוקדם דוחה המאוחר. וצריך ליישב ענין זה, ונראה בדרך זה דבכ"מ אזלינן בתר המוקדם שהוא חשוב יותר דוגמא לזה מצינו מה שאמרו בפסוק ארץ חטה ושעורה דהמוקדם חשוב להמאוחר, אלא דבמקום שיש טעם למה שהקדימו אזלינן בתר הקדימה ומש"ה כאן אזלינן בתר הקדימה כמשמעות דברי רש"י שכתב הקדים אזהרת שבת כו' ובפרשת תשא דאזלינן בתר המאוחר היינו מפני שיש שם לימוד ואתה דמשמע ואע"פ שהזהרתיך על מלאכת המשכן כו' וכתב שם אך את שבתותי כו' כפי שביארנו שם. ובפרשת קדושים יש שם ג"כ לימוד אני ה' אלהיכם כולכם חייבים בכבודי דהיינו שבת וכמ"ש התוס' בריש יבמות (דף ו'). ובפרשת בהר דדרשינן שם ג"כ כולכם חייבים בכבודי דהיינו גם שם כתיב אני ה' כמו שזכרו בגמרא הנ"ל ולכאורה קשה ל"ל זה תיפוק ליה דשבת הוא קודם בפסוק, נראה לתרץ דשם יש טעם בלאו הכי על הקדמת שבת דהיינו כדי ללמוד על מה שנזכר שבת קודם שהיינו מה שאמרו שם בפ"ק דיבמות (דף ו') ת"ל שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם פירוש אפילו לאחר שנחרב וכיון דאנו צריכים לזה ממילא אין הוראה מי ידחה את מי ע"כ צריך אני ה' דכולכם חייבים בכבודי ממילא שבת קודם (ועיין מה שנכתוב עוד בס"ד בפרשת קדושים מענין זה):

לקוטי שיחות חלק יא עמוד 161. ודבר זה (שהאזהרה על איסור מלאכה בשבת הוא ציווי ששמעו בעצמם מפי הקב"ה בעשה"ד), מבואר בדיוק הלשון (אשר צוה ה')

לעשות: בעשה"ד נצטוו (לא רק על איסור (ושלילת) מלאכה בשבת, כ"א גם) זכור את יום השבת לקדשו" והיינו ציווי חיובי, וכפרש"י תנו לב לזכור תמיד את יום השבת כו", ובנוגע לציווי זה מתאים שפיר הלשון לעשות" - עשי' בפועל. ולכן נחלקו הציוויים על אזהרת שבת ועל מלאכת המשכן בב' אמירות נפי רדות (- ב"פ ויאמר גו'), מאחר שב' ציוויים אלו הם מב' סוגים נפרדים לגמרי: הציוויים על אזהרת שבת הוא חזרתו של משה על דיבור ששמעו כו' לם יחד מפי הקב"ה, והציווי על מלאי כת המשכן הוא מה ששמע משה לבד מפי הקב"ה, והוא שציווהו לבנ"י ולכן, להיותם מב' סוגים חילקם לב' אמירות. ועפ"י הנ"ל מובן למה הקדים משה ציווי ואזהרת שבת לציווי מלאכת ה' משכן (הגם שהציווי על שבת הוא פרט באופן מלאכת המשכן) כי [נוסף על שזוהו הסדר איך ששמעו הציוויים מפי הקב"ה (דהרי זהו הציווי על שבת ששמעו כבר בעשה"ד כנ"ל)] עי"ז רמז על המעלה והחשיבות המיוחדת בשבת שהוא קודם (במעלה) לציווי מלאכת המשכן, ומטעם חשיבותו המעולה אינו נדחה מפני מלאי כת המשכן.

4 מזרחי. הקדים להם אזהרת שבת לציוי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת. ועוד אי מסמיכות לחודיה דייקין שאין מלאכת המשכן דוחה שבת אע"ג דלא אקדים שבת למלאכת המשכן למה לי מיעוטא דאך דגבי צווי מלאכת המשכן למעט שמירת שבת ממלאכת המשכן אלא עכ"ל דמדאצטריך גבי צווי השם למלאכת המשכן למכתב אך את שבתותי תשמורו למעט שמירת שבת ממלאכת המשכן שמע מינה דאי לאו מיעוטא הוה אמינא מלאכת המשכן דוחה שבת אע"פ שמלאכת המשכן עשה גרידא ושמירת שבת עשה ולא תעשה שיש בו סקילה.

גו"א. והקשה הרא"ם דמאי ראייה היא זו שהקדים אזהרת שבת, אימא איפכא, דמלאכת המשכן ידחה שבת, דהא כהאי גוונא דרשינן (יבמות ה"ע"ב) "איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמורו" (ויקרא יט, ג), שאם יאמר לך אביך חלל את השבת אל תשמע לו, ואם כן הכי נמי נימא אף על גב שהזהרתך על השבת – המשכן יהיה נעשה,

מזרחי לפרש"י כי תשא לא, יג. אך את שבתותי תשמורו. אעפ"י שתהיו רדופין בזריזות המלאכה אל תדחה את השבת מפניה כל אכין ורקין מועטין למעט שבת ממלאכת המשכן. הרמב"ן ז"ל טען ואמר ולא נתכון

אצלי כי לפי מדרש רז"ל באכין ורקין ימעט בשמירת השב' כי המעוטין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצוה בו ואם תדרשו המיעוט בעניין מלאכת המשכן יהיה מותר לעשותה בשבת אבל המיעוט הזה למילה או לפקוח נפש וכיוצא בהן שהן דוחין את השבת וכך אמרו במסכת יומא ומניין שספק נפשות דוחה שבת רבי אבהו א"ר יוחנן אך את שבתותי תשמורו מיעוט ומלאכת המשכן שאינה דוחה שבת הוא מפני שהזהיר בה בכאן עכ"ד: ונראה לי שאין המעוטין בכל מקום בדבר המצוה בו כאשר אמר עד שיחייב מזה שיהיה המיעוט על שמירת שבת שהרי בפרשת מטות דכתיב אך את הזהב ואת הכסף ואת הנחשת כו' כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר וגו' ומיירי בטהרת הכלים מגיעולי גוים אי אפשר לפרש המיעוט ההוא בדבר המצוה בו שהוא הגיעול אלא כמו שפירש רש"י שם ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו אחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות אבל חיוב מצות גיעול נהג בכל מקום ובכל זמן ואינו נופל בו מיעוט כלל ואף רז"ל שדרשו המיעוט לחלודה שצריך להעביר החלודה שעל המתכת קודם ההגעלה עד שלא ישאר רק המתכת לבדו ואחר כך יגעילנו מודים בזה שאין המיעוט נופל על הגיעול שהוא המצוה בו ולא על המתכת הנגעל שהוא הזהב והכסף ושאר כל הנזכרים שם אלא על החלודה שהיא מעצם הנבלות והטמאות שלא נזכרו שם בכתוב כלל וכן בפרשת נח דכתיב ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש אי אפשר לפרש המיעוט ההוא בדבר המצוה בו שהוא דין הרציחה אלא כמו שפירש רש"י שם אף על פי שהתירי לכם נטילת נשמה בבהמה את דמכם אדרוש כלומר שרציחת האדם ממועט מהתר נטילת נשמת שאר הבעלי חיים שכלם בכלל ההתר וזו יצאת מכללם אבל דין הרציחה נהג בכל מקום ובכל זמן ואינו נופל בו מיעוט כלל וכיוצא בזה פירש פה בפרשת השבת אף על פי שתהיו רדופין בזריזות מלאכת המשכן אל תדחו שבת מפניה שהשבת היא ממועטת ממלאכת המשכן שאין מלאכת המשכן נוהגת בה כמו שנוהגת בשאר הימים שכלם בכלל עשיית מלאכת המשכן והשבת יצאת מכללם שאין אנו רשאים לעשות בה מלאכת המשכן אלא שאם רצו לדרוש המיעוט אף בדבר המצוה בו שהיא שמירת שבת לומר ששמירתה ממועטת שפעמים שאין אנו מצוים בשמירתה כגון בפקוח נפש הרשות בידם שהרי במכילתא אמרו כבר היה רבי ישמעאל ור"ע ורבי אלעזר ב"ע מהלכין בדרך ולוי וישמעאל בנו של ר' אלעזר ב"ע מהלכין אחריהם ונשאלה שאלה ביניהם

מניין לפקוח הנפש שדוחה את השבת נענה כל אחד מהם והביא ראיתו אמר רבי יוסי הגלילי כשהוא אומר אך את שבתותי אך חלק יש שבתות שאתה שובת ויש שבתות שאין אתה שובת ואיזה זה זה פקוח הנפש ומה שהכריח את רש"י ז"ל לפרש המיעוט הזה למעט שבת ממלאכת המשכן שאין זה ממדרש רז"ל והניח מדרשו של ר' יוסי הגלילי שפירש אותו למעט שבת משמירתו בפקוח הנפש היא מפני שבפרשת ויקהל ששם הצווי שצוה משה לישראל במלאכת המשכן הקדים אזהרת שבת למלאכת המשכן לומר שאינה דוחה שבת כדתניא במכילתא ובפרשת כי תשא ששם צווי השם למשה במלאכת המשכן הקדים מלאכת המשכן לאזהרת שבת ונראה מזה שהמשכן דוחה שבת לפיכך הוכרח לפרש המיעוט של אך למעט שבת ממלאכת המשכן לומר שאין השבת מכלל ימי מלאכת המשכן שנמצא מזה שמה שעשה קדימת השבת למלאכת המשכן בצווי משה לישראל עשה המיעוט של אך בצווי השם למשה אעפ"י שהשבת היא מאוחרת ממלאכת המשכן:

מזרחי לפרש"י קדושים יט, ג. ויש לתמוה היכי מפיך מסמיכות שמירת שבת למורא אב ואם דשמירת שבת עדיף ממורא אב ואם ולא ההיפך אדרבה מדהקדים מורא אב ואם לשמירת שבת משמע דמורא אב ואם עדיף טפי דכה"ג דייק בפרשת ויקהל הקדים אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינה דוחה את השבת ותניא נמי בפ"ק דיבמות יכול יהא בניין בית המקדש דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כלכם חייבים בכבודי אלמא שבת דקדים עדיף טפי ממקדש דכתיב בתריה ועוד איך תלה העניין כאן בסמיכות ואמר סמך שמירת שבת למורא האב לומר אע"פ שהזהרתיך וכו' והלא רש"י ז"ל עצמו פ' גבי כלכם חייבים בכבודי לומר שאין מורא אב ואם דוחה שבת ומאני יי' דסיפיה דקרא הוא דקא מפיך לה אני יי' אלהיכם אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי כי אני יי' אלהיכם מוראי למעלה ממוראכם ולא תחשו למורא אב ואם כדפירשו התוספות.

(7) כי תשא לא, יג. כי תשא לא, יג. ושמרתם את השבת פ' קדש הוא לכם מחלליה מות יומת פ' כל העושה כה' מלאכה ונכרתה הגוף ההוא מקרב עמיה:

רש"י ד"ה ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה אע"פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתתי

תשמרו. אע"פ שתהיו רדופין ונריון בנריונות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה, כל אכין ורקין מעוטיין – למעט שבת ממלאכת המשכן:

(8) קדושים יט, ל. את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה:

רש"י ד"ה ומקדשי תיראו. לא יפגס במקלו ובמנעלו ובאפנדתו ובאבק ששעל רגליו (ברכות נ"ד); ואת-פי שאני מזיהרכם על המקדש, את שבתתי תשמרו – אין בגן המקדש דוחה שבת (ספרא):

(9) מכילתא כאן. (שמות לה, א) **"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם: אלה הדברים אשר צוה יי לעשות אתם."** למה נאמרה פרשה זו? לפי שהיא אומר (שמות כה, י) **"ועשו לי מקדש"**, שומע אני, בין בחל בין בשבת! ומה אני מקים (שמות לא, יד) **"מחלליה מות יומת"**? בשאר כל מלאכות, חוץ ממלאכת המשכן. או אף במלאכת המשכן? ומה אני מקים **"ועשו לי מקדש"**? בשאר כל הימים, חוץ מן השבת, או אף בשבת? והדין נותן: מה, אם עבודה שאינה באה אלא מפת המכשירין, הרי היא דוחה את השבת, ומכשירי עבודה, שאין עבודה באה אלא מפתן, דין הוא שיידחו את השבת! כגון שנטלה קרן לשלמבת, או נפגמה הסכין, שומע אני, יתקנם בשבת! תלמד לומר **"ויקהל משה"**, בחל ולא בשבת.

חזקוני. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי, שבת שבתון לה' כשם שהמשכן לה' כך שבת לה', ואין לדחותה בשביל מלאכת המשכן.

רבינו בחיי. אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. וסמך ליה ששת ימים תעשה מלאכה בא ולמדך כי אלה הדברים של מלאכת המשכן צוה ה' לעשות אותם בששת ימים ולא ביום השבת לפי שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת.

(10) מזרחי כאן. אלא עכ"ל דמדאצטריך גבי צווי השם למלאכת המשכן למכתב אך את שבתותי תשמורו למעט שמירת שבת ממלאכת המשכן שמע מינה דאי לאו מיעוטא הוה אמינא מלאכת המשכן דוחה שבת אע"פ שמלאכת המשכן עשה גרידא ושמירת שבת עשה ולא תעשה שיש בו סקילה ואין זה אלא מדאקדים מלאכת המשכן לשמירת שבת דאל"כ מהי תיתי לרבווי' אדאצטריך קרא למעוטיה וא"כ עכ"ל דהקדים דקאמר הכא דוקא הוא דטעמא דאקדים שמירת שבת למלאכת

ומקדשי תִּירָאוּ אֲנִי ה'". וְטַעַם "שְׁבִתוֹתֵי", בְּעֵבֹר כִּי שְׁבִתוֹת הַשָּׁנָה רַבִּים:

2 צידה לדרך. ר"ל שדברים הללו לא יבאו מפה קדוש רש"י וזה מכמה טעמים חדא שהרי כבר כתב רבינו בחיי ז"ל על פרש"י דלפיו לא תהיה מלת אך דהכא מיעוט אלא פירושו כמו אבן והי"ק הכה צויתי לכם במלאכת המשכן אמנם את שבתותי תשמורו ולא תדתו את השבת מפני מלאכת המשכן כו' ועוד כי מלבד הטענות חזקות שטען עליו הרמב"ן ז"ל ע"ש אלא גם הלשון גופיה מזויף מתוכו דלא יפול לומר למעט שבת אלא במקום שנדחה שבת אבל כאן להפך שמלאכת המשכן נדחה מפני השבת כן ר"ל אחר זמן מיכל כ"ץ שי' מק"ק טרישט איך רב שכתבתי זה כתב לי הר"ר שהוא ראם ברש"י של קלף ישן רושן שלא היה כתוב שם כלל לשון זה ושמתתי כמובא שלל רב כי נחני אלהים בדרך אמת.

אברבנאל. ואין לקבל מה שהקשה הרמב"ן על רש"י שמלת אך לעולם ימעט מהדבר עצמו אשר התחבר בו ואם כן מלת אך במקום הזה ממעט משמירת השבת לא ממלאכת המשכן כי הנה לא יוכל להכחיש הרמב"ן שמלת אך במקרא תמעט ממה שנזכר למעל' ושזה הוא שמושה המיוחד והיותה ממעט בדבר עצמו הוא דרשת רז"ל כי הנה נאמר לנח אחר שהתיר לו אכילת בשר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו שענינו אע"פ שהתירתי לך הבשר לא התרתי רק השחוט לא החי וכן אך בזאת לאותו לנו האנשים... ורש"י פירש הכתוב על דרך הפשט ולא כיוון למדרש וצדקו דבריו שאך את שבתותי בא להודיעה שמלאכת המשכן לא תהי דוחה את השבת.

מזרחי. ונראה לי שאין המעוטין בכל מקום בדבר המצוה בו כאשר אמר עד שיחייב מזה שיהיה המיעוט שגרי בפרשת מטות דכתיב אך את הזהב ואת הכסף ואת הנחשת כו' כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר וגו' ומיירי בטהרת הכלים מגיעולי גוים אי אפשר לפרש המיעוט ההוא בדבר המצוה בו שהוא הגיעול אלא כמו שפירש רש"י שם ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו אחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות אבל חיוב מצות גיעול נוהג בכל מקום ובכל זמן ואינו נופל בו מיעוט כלל ואף רז"ל שדרשו המיעוט לחלודה שצריך להעביר החלידה שעל המתכת קודם ההגעלה עד שלא ישאר רק המתכת לכדו ואחר כך יגעילנו מודים בזה שאין המיעוט נופל על הגיעול שהוא המצוה בו ולא על המתכת הנגעל שהוא הזהב והכסף

המשכן הא אם היה מקדים מלאכת המשכן לשמירת שבת הוה אמינא אפכא דמלאכת המשכן דוחה שבת ומשום דגבי צווי השם למלאכת המשכן הקדים מלאכת המשכן לשמירת שבת והוה שמעינן מינה דמלאכת המשכן דוחה את השבת כתב מיעוטא דאך את שבתותי למע' שמירת שבת ממלאכת המשכן לומר שאין מלאכת המשכן דוחה שבת.

שם פרשת כי תשא שם. אך את שבתותי תשמורו. אעפ"י שתהיו רדופין בזריזות המלאכה: אל תדחה את השבת מפניה כל אכין ורקין מועטין למעט שבת ממלאכת המשכן.

שם קדושים יט, ג. ועוד איך תלה העניין כאן בסמיכות ואמר סמך שמירת שבת למורא האב לומר אע"פ שהזהרתך וכו' והלא רש"י ז"ל עצמו פי' גבי כלכם חייבים בכבודי לימר שאין מורא אב ואם דוחה שבת ומאני ה' דסיפיה דקרא הוא דקא מפיק לה אני ה' אלהיכם אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי כי אני ה' אלהיכם מוראי למעלה ממוראכם ולא תחשו למורא אב.

שם יט, ל. יכול יהא כבוד את ואם דוחה שבת תלמוד לומר איש אמו כו' כולכם חייבים בכבודי והתם פרש"י ז"ל דמסיפיה דקרא דאני ה' אלהיכם קא דריש ליה משמע דהכא נמי מסיפיה דקרא דאני ה' אלהיכם הוא דקא דריש ליה.

11 רמב"ן כי תשא. אַךְ אֶת שְׁבִתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ אַף עַל פִּי שִׁתְּהוּ רְדוּפִין בְּזִרְזוּת הַמְּלָאכָה אֶל תִּדְחֶה שְׁבִת מִפְּנֵיהֶ. כָּל אֲכִין וְרָקִין מְעוּטִין, לְמַעַט שְׁבִת מִמְּלָאכַת הַמְּשָׁפָן. לְשׁוֹן רִשְׁ"י (רש"י על שמות ל"א: י"ג). וְלֹא נִתְּבַנּוּ אֲצִלִּי, כִּי לְפִי מִדְּרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ בְּאֲכִין וְרָקִין יִמְעַט בְּשִׁמְרַת הַשְּׁבִת, כִּי הַמְּעוּטִים אֲצִלָּם בְּכָל מְקוֹם יִמְעַטוּ בְּדָבָר הַמְּצַנֶּה בּוֹ, וְאִם תִּדְרַשׁ הַמְּעוּט בְּעֵנִין מְלָאכַת הַמְּשָׁפָן יִהְיֶה מִתֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשְׁבִת. אֲבָל הַמְּעוּט הַזֶּה לְמִלָּה אוֹ לְפָקוּם נֶפֶשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְשִׁתְּהוּ דוֹחִין אֶת הַשְּׁבִת. וְכֹךְ אָמְרוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא (ירושלמי פ"ח ה"ה) וּמִנֵּין שְׁסַפְקוּ נְפִשׁוֹת דוֹחָה שְׁבִת, רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אַךְ אֶת שְׁבִתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ, מְעוּט. וּמְלָאכַת הַמְּשָׁפָן שְׁאִינָה דוֹחָה שְׁבִת, מִפְּנֵי שִׁתְּהוּ הִיר בֵּה בְּכָאן: וְעַל דְּרָד הַפֶּשֶׁט הוּא כּוֹ, יֹאמַר תַּעֲשׂוּ מְלָאכַת אֲהֵל מוֹעֵד אֲבָל שְׁבִתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ לְעוֹלָם. וּבְתוֹרַת פְּתָנִים (ויקרא יא ל), יְכוּל יְהִי בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דוֹחָה שְׁבִת, תִּלְמוּד לומר "אֶת שְׁבִתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ

ושאר כל הנזכרים שם אלא על החלידה שהיא מעצם הנבלות והטמאות שלא נזכרו שם בכתוב כלל... וכיוצא בזה פירש פה בפרשת השבת אף על פי שתהיו רדופין בזריזות מלאכת המשכן אל תדחו שבת מפניה שהשבת היא ממועטת ממלאכת המשכן שאין מלאכת המשכן נוהגת בה כמו שנוהגת בשאר הימים שכלם בכלל עשיית מלאכת המשכן והשבת יצאת מכללם שאין אנו רשאים לעשות בה מלאכת המשכן אלא שאם רצו לדרוש המיעוט אף בדבר המצוה בו שהיא שמירת שבת לומר ששמירתה ממועטת שפעמים שאין אנו מצווים בשמירתה כגון בפקוח נפש הרשות בידם שהרי במכילתא אמרו כבר היה רבי ישמעאל ור"ע ורבי אלעזר ב"ע מהלכין בדרך ולוי וישמעאל בנו של ר' אלעזר ב"ע מהלכין אחריהם ונשאלה שאלה ביניהם מניין לפקוח הנפש שדוחה את השבת נענה כל אחד מהם והביא ראייתו אמר רבי יוסי הגלילי כשהוא אומר את שבתותי את חלק יש שבתות שאתה שאין אתה שובת ואיזה זה זה פקוחי נפש ומה שהכריח את רש"י ז"ל לפרש המיעוט הזה למעט שבת ממלאכת המשכן שאין זה ממדרש רז"ל והניח מדרשו של ר' יוסי הגלילי הוא מפני שבפרשת ויקהל ששם הציווי שצוה משה לישראל במלאכת המשכן הקדים אזהרת שבת למלאכת המשכן לומר שאינה דוחה שבת כדתניא במכילתא ובפרשת כי תשא ששם צווי השם למשה במלאכת המשכן הקדים מלאכת המשכן לאזהרת שבת ונראה מזה שהמשכן דוחה שבת לפיכך הוכרח לפרש המיעוט של אף למעט שבת ממלאכת המשכן לומר שאין השבת מכלל ימי מלאכת המשכן שנמצא מזה שמה שעשה קדימת השבת למלאכת המשכן בצווי משה לישראל עשה המיעוט של אף בצווי השם למשה אעפ"י שהשבת היא מאוחרת ממלאכת המשכן.

גו"א. וקושיא גדולה היא זאת דלעולם המעוט בא במצוה עצמה וכאן מרבה מצות שבת שדוחה מלאכת המשכן ויראה כי פשוטו של מקרא בכל מקום אף הוא מוציא וסותר את שלפניו שאו את ראש כל עדת בני ישראל אף את מטה לוי לא תפקוד הרי הוא סותר דבר ראשון אשר נאמר לפני זה ואצל בלעם קום לך אתה ואך את הדבר אשר אדבר אליך הרי ממעט את הליכתו תלך אתה אבל מ"מ לא יהיה הכל ברשות לעשות ואיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא וגו' אף הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי וכן כולם לשון אף הוא סותר מה שנאמר לפני זה וג"כ כאן סותר את הדבר שנאמר לפני זה שצויה על מלאכת המשכן ועליו אמר אף את שבתותי כלומר למעט

מלאכת המשכן בא שעליו קאי מלת אף אמנם מה שדרשו ז"ל במסכת יומא מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת אמר ר' יוחנן אף את שבתותי תשמרו וגו' הרי דהוא ממעט את השבת היינו שמפני שהכתוב הוא אומר בלשון אף והוי ליה למכתב את שבתותי תשמרו והוי קאי על מה שלמעלה דהיינו מלאכת המשכן שישמורו שבת אף לענין מלאכת המשכן אלא בא למעט שבת עצמו דהיינו פקוח נפש וכן הוא וישאר אף נח משמעותו של כתוב דהכל נמחה חוץ מן נח שהוא נשאר ועדכתיב אף נח דרשו רז"ל שגם נח לא נשאר הכל כיהה דם מטורח הבהמות והחיות וג"כ כאן אומר שיהיו זריזים במלאכת המשכן אף את שבתותי תשמורו דלא תעשו מלאכת המשכן ומדכתיב לשון אף דרשו ז"ל למעט את השבת שיהיה נדחה מפיקוח נפש ומה שנקט רש"י המיעוט במלאכת המשכן שלא יהיה נעשה בשבת ממולה אף על גב דגם כן יכול למעט ממה שהזכיר הכתוב כאן על השבת מפני דיותר פשוט למעט מלשון אף דהוא ממעט ענין הראשון והדין עם רש"י בפיי זה דמלת אף הוא למעט גייב על ענין הראשון שנזכר לפני זה וכך הוא בכל מקום שלטון אף הוא למעט ענין הראשון ומ"מ דרשו זייל גייב הלשון למעט המצוה עצמה מדכתיב אף כמו אצל וישאר אף ורש"י פירש פשוטו לח יתור של אף שממנו לומדין פקוח נפש שדוחה השבת וזה נכון

ספרנו. טעם אף בעבור אשר צויתים ככתוב למעלה אולי חשבו כי יעשו כן בשבת.

(12) כלי יקר כאן. ראה הערה 3.

(13) גו"א. ראה הערה 4.

(14) באר יצחק כאן. אין הדרש מכה הסמיכות כדרש איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו דדרשינן מיני' ששמירת שבת דוחה כבוד אב ואם דהתם שפיר נפקא לן להך דרשא מסמיכות הענינים בעבור שסמך ב' ענינים נבדלין בפסוק א' שמירת שבת ומורא האבות והא דלא דרשינן איפכא שידחה מורא האבות לשמירת שבת מאני ד' דכתיב בסיפא דקרא קא מפיק לה. וכמו שפירש"י ז"ל שם אני ד' כולכם חייבין בכבודי. אבל הכא אצל שמירת שבת ומורא מקדש לא נסמכו ב' הענינים בפסוק א' ואין הדרש מכה הסמיכות. ולכן לא כ' רש"י ז"ל סמך אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן. רק כ' הקדים אזהרת שבת לציווי וכו': והכוונה שהכרח דרשה זו מכה צורך הקדמת אזהרת שבת דהא באמת בשביל מצות שבת א"צ לאסיפה וכמו שלא הי' צורך

דוחה שבת, אבל אם היה אומר ויקהל משה וכו' ויאמר אליהם ששת ימים תעשה מלאכה וכו', ואחר כך יזהירם על מלאכת המשכן, אז היינו עדיין מסופקים איזה מהם יקדים, דאע"ג דהקדים אזהרת שבת לאזהרת מלאכת המשכן אין משם ראייה דלא ידחה מלאכת המשכן שבת, דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ולכן בפ' קדושים אע"ג אם מקדים אזהרת מצות שבת למצות כיבוד אב ואם מ"מ לא נדע מה נעשה, דכיון דהוקש כבודם של אב ואם לכבוד המקום הו"א איזה שירצה יעשה, על דרך שאמרו רז"ל (קידושין לא, א) שאם היתה אמו גרושה מאביו איזה מהם שירצה יקדים, לפיכך טרח הכתוב וכתב אני ה' אלהיכם לו' לך אתה ואביך חייבין בכבודי, ואם אמר לך אביך חלל את השבת לא תשמע לו. ומה שאמרנו דמ"ש אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם היינו מלאכת המשכן, אל תשיבני לומר א"כ ציווי מלאכת המשכן הוא שהקדים הכתוב לציווי שבת, אל תאמר כן דמתחילה לא אמרה בהדיא אלא ברמז לחוד אמר להם כן, משא"כ מצות שבת הזכירה בפירוש ואח"ך הזכיר ג"כ מצות מלאכת המשכן בפירוש ויצדק לומר הקדים להם אזהרת מצות שבת לדברים שאמר להם בפירוש ולא ברמז ודוק.

לקוטי שיחות חלק יא עמוד 161. ראה הערה 3.

16) לקוטי שיחות חלק לו עמוד 146 הערה 7. במפרשי רש"י כאן (ראה אמרי נועם. נח"י. קצור מזרחי. אמרי שפר. מלאכת הקודש. גו"א לקמן כה, כא. דברי דוד שם ועוד) הקשו עוד, דפרש"י לא הו"ל לא כת"ק ולא כרבי חנינא בן גמליאל (סוטה לו, סע"א ואילך), דלת"ק ה"ל יהודה על האבן הראשונה לפני ראובן, ולר' חנינא היו ששה הראשונים ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולן, ועל האבן השני בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף (כפרש"י סוטה שם) כסדר שנכתבו בפ' שמות בתחלתה, וכתולדותם"פ כשמותן שקרא להן אביהן ולא כשמות שקרא להן משה ראובן ולא ראובני שמעון ולא שמעוני כו". אבל פשוט דרש"י מפרש הכתובים בהתאם לפשש"מ ומביא רק דרז"ל המיישבת פשש"מ, כפי שהודיע רש"י כמ"פ בפירושו (ראה צידה לדרך כאן). וצ"ע בחדא"ג מהרש"א סוטה שם דכתב די רש"י לא דק. וכן בתירוץ הגו"א (שם, כא) דגם בי פרש"י כאן, אין כוונתו דהוי בדיוק כסדר הזה שכתבן רש"י. עיי"ש. ועפ"ז מובן ג"כ שאין לומר שלכן הוצרך רש"י לפרש כסדר שנולדו ראובן שמעון כו' לשלול הפיי שבגמ', כי אין זה ענינו של רש"י, ולכא"ו גם בלי פרש"י לא היינו מפרשים בפשש"מ כהדיעות בגמ'.

לאסיפה בשאר המצות שלא הוצרך להקהיל כולם רק למד לאהרן ובניו ואח"כ לזקנים א"כ כל עיקר מה שהקהיל משה את ישראל האנשים על הנשים היה רק ע"ד ציווי מלאכת המשכן לפי שיש בזה צורך נדבת כולם כ"א כפי מסת ידו וגם לבד נדבת ממונם הוצרכו להתנדב גופם למלאכה ועבודה וגם צריך זירוז עצים במעשה המלאכה. לזה מהצורך להקהיל כולם למען יזדרזו בדבר וגם להיות זה בשורה גדולה השראת השכינה בישראל משא"כ בשאר המצות וכיון שעיקר האסיפה היתה לצורך המשכן היל"ל להם תיכף ציווי מלאכת המשכן ויותר קשה שהיה לו להקדים ציווי המשכן ולאחר אזהרת שבת ואין זה מהדרך להקדים הטפל להעיקר, וע"כ צ"ל שגם הציווי הזה שייך למלאכת המשכן והוא כעין הקדמה למה שיצוה להם אח"כ. ולכן לא כ' רש"י ז"ל הקדים אזהרת שבת לציווי כו' רק דקדק וכו' הקדים לחם כו' ור"ל שאין הדיוק מן ההקדמה בכתוב רק ממה שהקדים להם והוא מצורך הקדמה זו שהרי רק ע"ד המשכן הקהילים ולמה הוצרך להקדים להם א"כ אזהרת מלאכת שבת וע"כ לפי שגם אזהרה זו שייך לציווי מלאכת המשכן לומר שאין מלאכת המשכן דוחה שבת וכ"כ גס הראב"ע ז"ל וז"ל והטעם כו' ואע"פ שמעשה שמים הוא כו' השמרו לכם שלא תעשו בשבת עכ"ל.

שה"ג. מלאכת הקודש. ולענ"ד נראה דלק"מ, והוא כשנבין תחלה מאי דקשה ליה לרש"י שאמר הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן וכו', דוכי בכל התורה כולה הוא מפרש טעם של הקדימה והאיחור הא ודאי שאין אתנו יודע מה, וכבר אז"ל (פסחים ו, ב) אין מוקדם ומאוחר בתורה. אך ביאור הענין הוא כמ"ש לעיל, דרש"י קשיא ליה דבתחלה אמר הכתוב אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם דעל כרחך על מלאכת המשכן קאמר דשייכא בהו עשייה בזהב ובכסף ובנחושת, וסיים ששת ימים תעשה מלאכה וביום הז' יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' שהוא שב ואל תעשה מלאכה, ואי לא קאי אלא אציווי שבת הכי הוה ליה למימר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם ששת ימים תעשה מלאכה וכו', ומדהאריך לומר אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם דרשו חז"ל דה"ק אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם למשכן וכליו וכל עבודתו דשייכא בהו עשייה, ושבקה למילתא דמשכן וא"ל ששת ימים תעשה מלאכה וכו' שבת שבתון לה', דהיינו שב ואל תעשה, ואחר כך חזר לבאר להם ציווי המשכן בכלל ופרט, ועל כרחך לומר דהא דהכניס ציווי השבת בינתים אינו אלא לומר שאין מלאכת המשכן

18) באר יצחק. ראה הערה 14.

הרמב"ן על מ"ש רש"י כל אכין ורקין הן מיעוטין דהמיעוט שייך למעט בדבר שהוא מצוה עכשיו שלפעמים לא יהיה הציווי כמו שדרשו רז"ל אך את שבתותי מיעוט לפיקוח נפש שהוא דוחה שבת, וה"נ יש לנו לומר שממעט שבנין משכן ידחה שבת, ונראה לתרץ חדא בחברתה, דהך אך דהכא לא קאי אלא אמה שלפניו דהיינו שואתה אע"פ שצויתך בבנין המשכן מ"מ יש מיעוט על שבת שלא יהא בכלל זה אלא את שבתותי תשמרו בכל גווי נמצא דהוה אך כמו שאר אכין מיעוט בדבר שלפניו לא על דברתיה ומאן דדריש אך למעוטי פקוה נפש הוא דדריש אך על מה דבתריה דהיינו את שבתותי כו' ומשמם בא למעט, משא"כ, רש"י בא לתרץ מלת ואתה דמשמע דעלוי קאי הך אך ע"כ פירש אע"פ צויתך (כנ"ל), ועיין ריש ויקהל וכן ראיתי בג"א שפירש כן, וא"ל אך למה לי הא די במלת ואתה דהו"א דה"ק ואתה שאני הפקדתיך על עשיית המשכן והיינו אפילו בשבת מ"מ בשאר אבות לא במלאכת המשכן את שבתותי תשמרו דל"ת שבת הואיל והותרה הותרה מש"ה כתב אך למעוטי ממשכן בשבת:

24) **רע"ב שם. ואתה אעפ"י שהזהרתיך לצוותן על מלאכת המשכן וכו'.** פי' דייק ליה מדשינה את הלשון ולא כתב דבר אל בני ישראל אלא הקדים מלת ואתה כלומ' אעפ"י שהזהרתיך וכו' וקשה פשיטא דמלאכת המשכן לא תדחה השבת שהרי אינה רק עשה ושבת עשה ולא תעשה ויש בה כרת וסקילה ולמה הוצרך למעט י"ל דבא להשמיענו דלא דחי שבת אפי' לחמר אחר בהמתו דליכא איסורא אלא לאו בעלמא:

באר מים חיים שם. לא הוצרך לכתוב ואתה כי מלת תדבר משמעה ג"כ לנוכח אבל הכי קאמר ואתה אע"ג שהפקדתיך.

דבק טוב ד"ה ואתה תדבר אל בני ישראל. קשה לרש"י אתה למה לי כי דבר משמע נמי לנוכח לכך לכך פירוש דואתה הוא מלתא בפי נפשי.

באר יצחק. פשוט שתיבת ואתה נראית מותר בראש המאמר הזה וגם הר ואתה אין לה מקום שמוש בכאן כפי הנדמה בתחלת הדעת. אבל כבר כתבתי במקומות הרבה ובפרטות בסדר בראשית פ' מקץ בפסוק ואל שדי יתן לכם רחמים וגר שהרי תבוא לפעמים ובפרט בלי הצחות לחבר רעיון ומחשב או ענין שלא נזכר בכתוב. וזה מובן ממילא ע"י הרי שפעולתה לחבר ולקשר הדבורים. ולכן כ' רש"י ז"ל כאן שעל דרך זה בא כאן מלת ואתה בראש

19) **גו"א.** ואם תאמר, ומנא לן לומר כאן דעיקר המצוה היא מלאכת המשכן שמא עיקר המצוה הוא שבת, ואין זה קשיא כלל, דלא נוכל לומר דעיקר המצוה היא שבת ומלאכת המשכן נכתב כדי ללמוד שיהא דוחה מלאכת המשכן שבת, דאם כן לכתוב בקרא שיעשו המשכן, אבל לכתוב כל ענין עשייתו, ואיך יעשו, זה אינו שייך כאן. אבל איפכא הוי שפיר, דכל ענין זה ששמירת שבת, "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" (פסוק ג) זהו אזהרה, והעושה מלאכה ביום השבת יומת (פסוק נו), כל זה אינו רק שמירת שבת, ותו לא. אבל דבר זה, דהוא איך יעשו המשכן, וכל ענין שלו, ונדבתו (פסוקים כא-כג), לא היה כאן מקומו, אלא בודאי עיקר מקומו של משכן הוא בכאן, רק שכתב כאן שבת, שלא ידחה מלאכת המשכן השבת. ועוד, אם עיקר המצוה לצוות להם השבת, למה כתיב "ויקהל" (פסוק א), והרי כבר הזהיר אותם על השבת (לעיל ל, יג-יז) ולא כתיב "ויקהל", אלא עיקר המצוה היה מלאכת המשכן, ולפיכך הקהיל אותם כדי שיתנדבו אנשים ונשים. ולפיכך כתיב אצל צואת המשכן (פסוק ד) "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל", לומר כי היה מצוה כל עדת ישראל עד נדבת המשכן, ובשביל זה הקהיל כל עדת ישראל.

תורה אור ריש פרשתינו. ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם וגו'. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה'. להבין מארז"ל ע"ז למה נסמכה פ' שבת למלאכת המשכן. גם צ"ל מפני מה בצווי הקב"ה למשרע"ה בפ' תרומה ותצוה נאמר תחלה מלאכת כלי המשכן דהיינו הארון והשולחן והמנורה כו'. ואח"כ מלאכת המשכן עצמו הן היריעות של המשכן ואח"כ לבסוף הכל נאמר בפ' כי תשא אך את שבתותי תשמרו כו' הרי הקדים הכלים ואח"כ היריעות ואח"כ שמירת שבת. ובצווי משרע"ה לישראל דהיינו בפ' זו דויקהל משה הפך הסדר שאמר להם תחלה שמירת שבת. ואח"כ מלאכת המשכן ואח"כ הכלים.

21) **דקדוקי רש"י כאן.** ראה בסוף.

22) **מלאכת הקודש.** ראה שה"ג להערה 14.

23) **דברי דוד כי תשא שם.** ואתה דבר אל בני ישראל ואתה אע"פ שהפקדתיך כו'. קשה ל"ל ב' מיעוטים בכאן דואתה הוא מיעוט ואך הוא ג"כ מיעוט תו קשה קושיית

מאמר אזהרת חלול שבת קודש. והענין אתה שהפקדתך לצוות את ישראל על דבר מלאכת המשכן. אתה בעצמך הזהירם על השבת לשמרו לרמוז בזה שאין המשכן דוחה שבת ולכוונה זאת באה כאן תיבת אתה בראש האזהרה לעורר על היותו המצוה בבנין המשכן. אבל לפי שלא נזכר הרעיון הזה בפירוש בכתוב באה גם חר' בראש מלת ואתה לחבר הרעיון והמחשב הזה ולחורות עליו ר"ל היותו המצוה במעשה המשכן וכליו והוא מבואר למבין:

25) ביאורי מהרא"י. ראה בסוף.

שפתי חכמים. למעט שבת כו'. ואם תאמר לעיל ממעט זה מדסמך פרשה זו לכאן. וי"ל דלעיל לא הוי ממועט אלא ציבור כמו הבאת הנדבה שהיתה בצבור אבל יחיד ה"א שמותר לעשות מלאכה לכך צריך למכתב אך:

26) **רשב"ם ד"ה אך את שבתותי** - אפילו מלאכת המשכן לא תעשו בשבת.

בעל הטורים. אך את שבתותי תשמורו אך מיעוט למעט פיקוח נפש וקרבות צבור. ועד רדתה אפי' בשבת שכל אלו דוחין שבת. סמך פרשת שבת למלאכת המשכן דילפינן מלאכת שבת ממלאכת המשכן:

ספורנו. אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שצויתי על מלאכת המשכן מכל מקום את שבתותי תשמורו, ולא תדחו אותן בשבילה:

27) **כי תשא לג, יא.** ודבר הנהגה אל-משה פנים אל-פנים כאשר ידבר איש אל-רעהו ושב אל-המקנה ומשורתו יהושע בן-נון נער לא ימיש מתוך האהל

רש"י ד"ה ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו הנה משה שב אל המקנה ומלמד לזקנים מה שלמד; והדבר הנהגה משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן, ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובי"ח שרף את העגל וזן את החוטאים, ובי"ט עלה שנגמר ויהי מקחרת ויאמר משה אל העם וגו' (שמות ל"ב), ועשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שג' ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט'), ובראש חודש אלול נאמר לו ועלית בבקר אל הר סיני (שמות ל"ד), לקבל לוחות האחרונות - ועשה שם מ' יום, שנגמר בהם ואנכי עמדתי בהר פנים הראשונים וגו' - מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון, אמר מעתה אמצעיים היו ככעס - בעשהוה בתשרי גתרצה הקב"ה לישראל

בשמחה ויבלב שלם, ואמר לו למשה סלקתי, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אהד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד (תנחומא):

שם לא, יח. ויתן אל-משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לקח העדת לקח אבן כתבים באצבע אלהים:

רש"י ד"ה ויתן אל משה וגו'. אין מקדם ומאחר בתורה - מעשה העגל קדם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים הנה - שהרי בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות, ובי"ח הכפורים גתרצה הקב"ה לישראל, וילמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באהד בניסן (תנחומא):

רש"י שם ל, טז ד"ה ונתת אתו על עבדת אהל מועד. למדת שנגצטו למנותם בתחלת נדבת המשכן, אחר מעשה העגל, מפני שנגנס בהם מגפה, כמו שנגמר ויגף ה' את העם; משל לצאן החביבה על בעליה שגפלה דבר ומשפסק אמר לו לרועה בבקשה ממך מנה את צאני ונדע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו; ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחמש הפקודים, שהרי נאמר בו באהד לחדש השני והמשכן הוקם באהד לחדש הראשון, שנגמר ביום החודש הראשון באהד לחדש תקים וגו' (שמות מ'), ומתמנין הנה נעשו האדנים - משקלים שלו - שנגמר ויהי מאת כפר הכסף לצקת וגו' (שם ל"ח), הא למדת שמים היו, אהד בתחלת נדבתו אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שניה באיר משהוקם המשכן. ואם תאמר וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שונים - ו' מאות אלף וג' אלפים ותמש מאות ותמשים - שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחמש הפקודים אף בו נאמר כן ויהיו כל הפקודים של מאות אלף ושלשת אלפים ותמש מאות ותמשים (במדבר א'), והלא בשתי שנים היו, וא"א שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו ובשנה נעשו בני כ"א! תשובה לדבר: אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במס' ראש השנה (דף ב'), ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשניה, שנתחדשה שנה באהד בניסן, אבל שנות האנשים מניינו למנין שנות עולם, המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת - המנין הראשון הנה בתשרי לאחר י"ב שנתרצה המקום לישראל לסלח להם ונגצטו על המשכן, והשני באהד באיר:

28) פקודי לה, כא. אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד עלי פי משה עבד הלויים בני איתמר בן-אהרן הכהן:

רש"י ד"ה משכן העדת. עדות לישראל שומר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השנה שכינתו ביניהם:

שמיני ט, כג. ובא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם ויגרא כבוד-יהוה אל-כל-העם:

רש"י ד"ה ויצאו ויברכו את העם. אמרו יהי נעם ה' אליהנו עלינו, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם; לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נקלמים ואומרים למשה, משה רבנו, כל הטרח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל, לכה אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' מעשו ויגרא אליכם כבוד ה' — אהרן אחי כדאי וקשוב ממני, שעל ידי קרבנותי ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו:

29) פרשתינו לו, ה-ו. ויאמרו אל-משה לאמר מרבים העם להביא מגי העבדה למלאכה אשר-צוה יהוה לעשות אתה: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל-יבשו-עוד מלאכה לתרומת הקדש ויפלא העם מהביא:

פרשתינו לה, כז. והנשאם הביאו את אבגי השנה ואת אבגי המלאים לאפוד ולהשן:

רש"י ד"ה והנשאם הביאו. אמר ר' נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בתנפת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כה אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרים, אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הפל — שג' והמלאכה היתה דים — אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? **הביאו את אבני השהם וגו',** לכה התנדבו בתנפת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, והנשאם כתיב (ספרי במדבר מ"ה):

31) כי תשא לג, ז. ומשה יקח את-האהל ונטה-לו | מחוץ למחנה הרחל מן-המחנה וקרא לו אהל מועד והיה פל-מבקש יהוה יצא אל-אהל מועד אשר מחוץ למחנה:

רש"י ד"ה יקח את האהל. לשון הונה הוא — לוקח אהל ונוטהו מחוץ למחנה; אמר מגדה לרב מגדה לפלמיד (תנחומא):

שם פסוק יא. ודבר יהוה אל-משה פנים אל-פנים כאשר ידבר איש אל-רעהו ושב אל-המחנה ומשחתו יהושע בן-נון זער לא ימיש מתוך האהל

רש"י ד"ה ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד; והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן, ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובי"ח שרף את העגל וכן את החוטאים, ובי"ט עלה שנאמר ויהי מקחרת ויאמר משה אל העם וגו' (שמות ל"ב), ונעשה שם ארבעים יום וקבש רחמים, שג' ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט'), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בבקר אל הר סיני (שמות ל"ד), לקבל לוחות האחרונות — ונעשה שם מ' יום, שנאמר בהם ואנכי עמדתי בהר פנימים הראשונים וגו' — מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון, אמר מעתה אמצעיים היו בכעס — בעשרה בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ויבלב שלם, ואמר לו למשה סלקתי, ומסר לו לוחות אחרונות, ונרד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן, ונעשאוהו עד אהד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד (תנחומא):

32) תורה שלמה כי תשא שם אות כד. ראה בסוף.

33) פקודי לט, לג. ויביאו את-המשכן אל-משה את-האהל ואת-כל-כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמדיו ואתגיו:

פרש"י ד"ה ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו; ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מתמת כבוד הקרשים, שאין פס באדם לזקפו, ומשה העמידו; אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם? אמר לו עסק אתה בידך, ונראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שג' הוקם המשכן (שמות מ') — הוקם מאליו; מדרש ר' תנחומא:

34) שם מ, א-ב. וידבר יהוה אל-משה לאמר: ביום-החדש הראשון באחד לחדש תקים את-משכן אהל מועד:

שמיני ט, כג. ובא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם ויגרא כבוד-יהוה אל-כל-העם:

רש"י ד"ה ויצאו ויברכו את העם. אמרו יהי נעם ה' אליהנו עלינו, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם; לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה, והיו

יִשְׂרָאֵל נִקְלָמִים וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה, מֹשֶׁה רַבְּנוּ, כָּל הַטָּרַח
שֶׁטָּרַחְנוּ שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה בֵּינֵינוּ וְנִדַּע שֶׁנִּתְכַּפֵּר לָנוּ עוֹן
הַעֲגָל, לְכֹד אָמַר לָהֶם זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָנָה ה' תַּעֲשׂוּ וְיָרָא
אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה' — אֶהְרֹן אָחִי כְּדָאִי וְהָשׁוּב מִמֶּנִּי, שְׁעַל
יְדֵי קָרְבָּנוֹתַי וְנַעֲבֹדְתוּ תִשְׁרָה שְׂכִינָה בְּכֶם וְתַדְעוּ
שֶׁהִמְקוֹם בְּחַר בּוּ:

פרש"י נשא ז, א ד"ה כלות משה להקים. ולא נאמר
ביום הקים, מלמד שכל שבעת ימי המלוואים הנה משה
מעמידו ומפרקו, ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך
נאמר "כלות משה להקים" — אותו היום פלו הקמותיו,
וראש חדש ניסן הנה, בשני גשרפה הפרה, בפילישי הזו
הנה ראשונה, ובשביעי גלחו (ספרי):

חז"ס פרשתינו כאן. זהרי אין הקמת המשכן דוחה
שבת ובשבעה ימי המלוואים שבת בכלל והוקם המשכן
בכל יום מרעה"ה לבדו הקימו ושנינו מעלין בקודש
כפירש"י ר"פ בני העיר בצלאל עשאו ומשה הקימו
ומשו"ה נתקשה משה איך יכולת באדם אחד לבדו
להקים הקרשים והשיב הקב"ה הניח ידך במקומו והם
הוקמו מעליהם כך פירש"י בפרשת פקודי בפסוק הוקם
המשכן וע"כ מוכח דע"י שהקב"ה הקימו הותר בשבת
אעפ"י שנראה כאלו משה הקימו.

מלאכת הקודש כאן. וכן נאמר באחד לחדש הוקם
המשכן מאליו הוקם וכ"ש לאומר שכל מעשה המשכן
מאליו הוקם והמתעסקים בו היו נראין כעושים ואינם
עושים.

לקוטי שיחות חלק יא עמוד 183. והנה יחודו של יום
הח', מעלתו לגבי ז' ימי המלוואים מתבטא בכמה ענינים
שביום זה... ופשיטא שצ"ל חילוק באופן הקמת המשכן
עצמו. ובהקדם: (א) ידוע ע"ד הקמת כו"כ בנינים באבנים
גדולות וכו', מתחיל מבנין עיר ומגדל וראשו בשמים ואין
בזה כל פלא כלל, כי מעשה ע"י כו"כ אנשים ביחד,
ואמרו בנדו"ד "שלא היי יכול להקימו שום אדם מחמת
כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ו(רק) משה
העמידו.. (וג"ז - רק) נראה כמקימו" הדיוק בזה "שום
אדם" - יחידי, שכן הי' צ"ל ביום הח' (משא"כ בז' ימה"מ
- שהקימוהו כו"כ ביחד).

(35) לקוטי שיחות חלק ו עמוד 222. אויף דעם איז
רש"י מפרש, אז דאס וואס משה האט אויסגעטיילט זה
הדבר" (וואס גייט נאר אויף מלאכת המשכן) פון אלה
הדברים גו" (וואו עס ווערט נכלל אויך. אזהרת שבת)

איז עס דערפאר וואס ביי זה הדבר" איז דער ציווי
געווען לאמר", און פירושו איז לי לאמר לכם": דער
ציווי אויף שבת איז געווען אויך צו משה'ן גופא; משא"כ
דער ציווי אויף מלאכת המשכן איז געווען בלויז לי
לאמר לכם", אז משה זאל זאגן צו אידן, אז זיי זאלן
מאכן דעם משכן. אבער ער אליין איז אויף דעם ניט
געווען מצווה.

(37) תשא לד, לא-לב. ויקרא אליהם משה וישבו אליו
אמרן וכל-הנשאים בעדה ונדבר משה אליהם: ואחר-כך
נגשו כל-בני ישראל ויצאם את כל-אשר דבר יהוה אתו
בחר סיני:

רש"י ד"ה ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חזר
ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל; תנו רבנן פיצד סדר
המשנה? משה הנה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה
לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה,
נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם נסתלקו הן, ישב
אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים,
שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לאצדיו,
נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם; נמצא ביד כל העם
אחד, ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן
ארבעה וכו'. פדאיתא בערובין (דף נ"ד):

יתרו יח, יג. אם את-הדבר הנה תעשה וצונו אלהים
ונקלת עמך וגם כל-העם הנה על-מקמו יבא בשלום:

רש"י ד"ה וגם כל העם הזה. אהרן נדב ונאביהוא
ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך (שם):

משפטים כד, א. ואל-משה אמר עלה אליהנה אפה
ואהרן נדב ונאביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם
מרחק:

שם ג-ד. ויבא משה ויספר לעם את כל-דברי יהוה ואת
כל-המשפטים ויצעו כל-העם קול אחד ויאמרו כל-
הדברים אשר-דבר יהוה נעשה: ויכתב משה את כל-
דברי יהוה וישפם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושמים
עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל:

(37) * עירובין נד עמוד ב. תנו רבנן, פיצד סדר משנה:
משה למד מפי הגבורה. נכנס אהרן, וישנה לו משה
פירקו, נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו,
וישנה להן משה פירקו. נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין
משה, ואיתמר לשמאל אהרן. רבי יהודה אומר: לעולם
אהרן לימין משה חזר. נכנסו זקנים וישנה להן משה

פירקון. נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם וישנה להן משה פירקון. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים ישנים, וביד כל העם אֶחָד. נסתלק משה וישנה להן אהרן פירקון. נסתלק אהרן שניו להן בניו פירקון. נסתלקו בניו, שניו להן זקנים פירקון. נמצא ביד הפל ארבעה.

(38) לקוטי שיחות חלק ט עמוד 37. אין פרשת תשא זאגט רש"י "כיצד סדר המשנה" - אז צום ערשטן האט משה געלערנט מיט אהרן, דערנאך מיט בני אהרן וכו' און איז מסיים: : נמצא ביד כל העם א' ביד הזקנים ב' ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן. ארבעה", איז ניט מובן: ווי קומט עס אז אהרן זאל דערפאר הערן (יעדער ענין בתורה) פיר מאל, און פאר די וואס זיינען קלענער פון אים זאל מספיק זיין צו הערן בלויז דריי אדער צוויי מאל, ביז אז פאר "כל העם" איז געווען גענוג צו הערן נאר איין מאל? אויף דעם איז רש"י דארט מוסיף "וכו' כדאיתא בעירובין", מיינענדיק וואס עס שטייט דארט אז נאך דעם ווי משה האט פארענדיקט די פיר מאל לערנען "שנה להן פרקו כו' שנו להן בניו פרקו כו' שנו להן זקנים פרקו". וואס אזוי ארום קומט אויס (ווי די גמרא פירט דארט אויס) "נמצא ביד הכל ארבעה".

(39) רמב"ן ריש פרשינו. ויקהל משה את כל עדת בני ישראל יכלל "כל עדת בני ישראל" האנשים והנשים, פי כלם התנדבו במלאכת המשכן. והנה משה אחר שצוה לאהרן והנשיאים וכל בני ישראל האנשים כל אשר דבר ה' אתו בחר סיני אחרי שבור הלוחות (שמות ל"ד:ב), ונתן על פניו המסכה (שם פסוק לג), חזר וצוה והקהילו אליו כל העדה אנשים ונשים. ויתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו. ואמר לכלם ענין המשכן אשר נצטוה בו מתחלה קדם שבור הלוחות, פי פיון שנתרצה להם הקב"ה ונתן לו הלוחות שניות ונכרת עמו ברית חדשה שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולא הקבת פלולותם, ובגידוע שתהיה שכירתו בתוכם פעננו שצוהו תחלה, כמו שאמר (שמות כ"ה:ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ולכן צוה אותם משה עתה בכל מה שצטוה מתחלה:

(39)* לקמן עמוד 263. און אע"פ אז מען געפינט בכ"מ¹⁹ אז משה האָט אָנגעזאגט אידן כמה פּרטים וועלכע די תורה איז ניט מפרט אין דעם ציווי וואָס דער אויבערשטער האָט אני געזאגט צו משה'ן, והטעם: וויבאלד ס'איז אַ דבר ברור אז משה האט ניט אָנגעזאגט עפעס על דעת עצמו, איז פשוט ומובן מעצמו אז קיין איינער פון די אַלע פּרטי דיבורים וואָס שטייען בציווי

משה אל בני ישראל האט ניט גע- פעלט אין דעם אויבערשטנס אַנזאג צו משה'ן, נאָר אין דער תורה שטייען ניט אַלע במפורש אויך אין דעם ציווי ה' למשה¹⁹ ראה רמב"ן באי, ב. יא, א. קרח טז, ח. וראה תו"א נב, ד. ס, ד. לקו"ש חי"ג ע' 72 ואילך. וש"נ.

(40) שבת קלז עמוד א. מתני' מי שהיו לו שני תינוקות, אָחָד לְמוֹל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאָחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְיָמַל אֶת שֵׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת — חֲזִיב. אָחָד לְמוֹל בְּעֶרְבַּת שַׁבָּת וְאָחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְיָמַל אֶת שֵׁל עֶרְבַּת בַּשַּׁבָּת — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חֲטָאָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. גְּמִי רַב הוֹנָא מְתַנֵּי "חֲזִיב", דְּמַנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תֵינוֹקוֹת, אָחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת וְאָחָד אַחַר הַשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְיָמַל אֶת שֵׁל אַחַר הַשַּׁבָּת — שֶׁהוּא חֲזִיב. עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תֵינוֹקוֹת, אָחָד לְמוֹל בְּעֶרְבַּת שַׁבָּת וְאָחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְיָמַל אֶת שֵׁל עֶרְבַּת שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חֲטָאָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְשְׁנֵיהֶם לֹא לְמַדוּהָ אֶלָּא מְעַבְדוּהָ זָרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: כַּעֲבוּדָה זָרָה, מָה עֲבוּדָה זָרָה אָמַר רַחֲמָנָא "לֹא תַעֲבִיד", וְכִי עֲבִיד — מִיחַיֵּיב, הֵכָא נָמִי — לֹא שָׁנְא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הֵתָם — דְּלֹא מְצוּהָ, הֵכָא — מְצוּהָ. רַב הוֹנָא מְתַנֵּי "פְטוּר", דְּמַנְיָא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תֵינוֹקוֹת, אָחָד לְמוֹל בְּעֶרְבַּת שַׁבָּת וְאָחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְיָמַל אֶת שֵׁל עֶרְבַּת שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁהוּא פְטוּר. עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תֵינוֹקוֹת, אָחָד לְמוֹל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאָחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְיָמַל אֶת שֵׁל עֶרְבַּת שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חֲטָאָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְשְׁנֵיהֶם לֹא לְמַדוּהָ אֶלָּא מְעַבְדוּהָ זָרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: כַּעֲבוּדָה זָרָה, מָה עֲבוּדָה זָרָה אָמַר רַחֲמָנָא "לֹא תַעֲבִיד", וְכִי עֲבִיד — מִיחַיֵּיב, הֵכָא נָמִי — לֹא שָׁנְא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הֵתָם — לֹא טְרִיד [בְּ]מְצוּהָ, הֵכָא — טְרִיד.

מזרחי קדושים יט, ל. אבל אין לפרש כדפירש רבינו ישעיה הראשון בפירוש ת"כ דקרא דאני ה' אלהיכם דהכא לא אתא אלא למעוטי לאו דמחמר לומר שאין בנין בית המקדש דוחה שבת אפילו בלאו דמחמר דאף על גב דמחמר אין בו אלא לאו גרידא וס"ד אמינא דאתי עשה דבנין בית המקדש ודחי ליה אפילו הכי אתא קרא דאני ה' אלהיכם לומר לך דאף על גב דבעלמא אתי עשה ודחי

קדושה שהיא לדורות על מה שאינו אלא קצת זמן וז"א לדורותיכם.

לא תעשה גרידא הכי לא דחי משום דשאני לאוי דשבת דחמירי..

פרש"י בשלה טז, כט ד"ה. אל יצא וגו'. אלו אלפים אמה של תחום שבת ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נא'.

(42) באר יצחק כי תשא שם. פשוט שתיבת ואתה נראית מותר בראש המאמר הזה... והענין אתה שהפקדתיך לצוות את ישראל על דבר מלאכת המשכן. אתה בעצמך הזהירם על השבת לשמרו לרמוז בזה שאין המשכן דוחה שבת ולכוונה זאת באה כאן תיבת אתה בראש האזהרה לעורר על היותו המצוה בבנין המשכן.

(43) מושב זקנים כאן. ויקהל משה. הקשה החסיד למה דחק עצמו להקהיל כולם. אלא בעבור שצוה להם על מלאכת המשכן והיו סבורים לעשות מלאכה בהיתר ואפר בשבת, ולכך קיהל אותם אפי' מחדרים שלהם שעשו בהם מלאכה, ולכן סמך פרשת שבת לכאן לפי שני' (לעיל כ"ה ח') ועשו לי מקדש, שומע אני אפי' בשבת ת"ל ששת ימים תעשה מלאכה. משמע ע"י אחרים בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מלאכתם נעשית ע"י אחרים.

(44) ספרנו. כי אות היא ביני וביניכם. ואם תקלקלו זה האות אין שום מקום לעשו', משכן לשכני בתוכם.

צידיה לדרך. ולבל יקשה בעיניך למה לא תדחה שבת מפני מה שבו תשרה שכינה. על כן אני נותן לך שלשה טעמים. אחד כי אות היא כו' והוא לו' אל יעלה על רוחך שאין בשמירת שבת יותר כ"א להבטל ממלאכה. ביום שהקב"ה לא עשה בו מלאכה כשברא העולם. שהוא מה אות וזכר לחידוש העולם. שא"כ הוא היה נדחה מפני המשכן אך שאות היא השמירה שאמרתי תשמרו. הוא דבר פנימי המקשר ביני וביניכם שהוא תוך נפשכם שהוא מעין היותכם היכל לשכינתי. שהיא גם הוא חלק אלוהי ית'... וא"כ כיון שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו. כ"א באדם כמד"א ויגשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כי בתוכו לא נאמר אלא בתוכם שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן. וא"כ אמור מעתה איך בשבת שהאדם הוא היכל ה' יעשה מלאכה במשכן שהוא עצמו מצד עצמו אין בו שכינה אלא ממה שנמשך לו מן האדם. שע"י היות האדם היכל ה' נמשך אל המשכן. ועוד טעם שני והוא כי השבת היא לאדם קדושה לדורות והמשכן הוא אינו אלא בזמנו ואיך נדחה

באר רחובות כי תשא מירא דכיא לן 78

אוריאל כתרנומו אַתְרִיךְ וכן החל רש"י וכן ויורש את האמורי לשון גרושין. משום דנמלח אוריש הוא השירש ירש ועל סדוב מורס שירס זס ענין ידוע (בל"א ערבין) דלא יסכן כחן לכן קאמר דזס היא כתרנומו אַתְרִיךְ וכן בדגמי רז"ל גס מרכיבין (בל"א פד מרייבין) :

פרשת ויקהל

ויקהל משה לשון הפעיל (בל"א ער מלכט איין זאמלן) ע"פ דיבורו נאמסין. נלאס דמלת ויקהל הוא על משקל ויבדר סהיס רחוי לביות ויבדר לט' מספט בנין הפעיל שפימנו יוד אן שלפעמיי' חחסר סיוד ויבא נמקוס כחיריק זירי כמו ויבדר ענויס כמשפט כחלוי להיות ויבדר וכמו ויבדר ס' כל שמתו חלקות רחלוי לביות ויבדר. כמו כן סיס רחוי לביות ויבדר כחיריק אחת סכא זאמרו יוד רק שלככת סיוד כחחסרס נקדה סכא זירי :

ששית ימים תעשה מלאכת הקדשים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת. כחן מקשים למס שירכ מסה את כסדר ממה שזוהו סקב"ס סהקב"ס לזוהו כחחלה על כמשכן זאח"כ סזסיר על שבת וסח סקדיס זוכרת שבת ונראה לתרן חף כי אין דרכי כזה כחיוור לפרש דכרי רש"י ככל מקוס רק מה שחבירא רש"י דכרי ע"ס סדקדוק עס כל זה זאמרתו להעלותו על הספר וכחחלה נתרן דכרי רש"י כוס כס' כי תשא על ססוק זאחיה דכר אל בני ישראל אן את שכתתי בשמרו סרס"י זאחיה חע"ס שספקדתיך לזווחס על מלאכת כמשכן אל יקל כעייניך לדחות את שכת עכ"ל דכרי רש"י כוס לכחורס חמוסיס מחד מה סולרן סקב"ס לזרו את משפ כלא לזכורס חת כשכת ויזר ממשאר כל הזלוס שלא מיזנו סזרו סקב"ס למשפ כס"ע וכי יעלה על דעת משפ ח"ו סרק לישראל נלעוס ולא לו לכך נראה לנאר דכרי רש"י סקר פירושו סקר זאמר סקב"ס למשפ זאחיה חע"ס שספקדתיך לזווחס רק על מלאכת כמשכן ולא זאמרתו לך סחזכירס מקודס על כשכת מ"מ אל יקל כעייניך לדחות שכת ס"י סמ"מ לא סחזכירס כחזכירס קלה סלא יכחלו לדחות שכת אלס חזכירס כחזכירס חמורה וסחזכירס כחחלה על שכת זאח"כ על מלאכת כמשכן סמתך כך יגדרו את ענווס מחילול שכת חע"ס כחתי לא ספקדתיך לזווחס אלס על מלאכת כמשכן ולא זכרתו לך את שכת מקודס עכסיו חתי זומר לך סלא חעשה כן רק סחחמיר עליהס כסי מה סחזכירס וכעשפ כחחית כחחחלה סחתי. להודיעס סהקב"ס כזה על מלאכת כמשכן זאמר אלס הדכריס אשר לזה ס' לעשות זוחס דקאי על מלאכת כמשכן וזמר שכת ימים תעשה מלאכת ס' שכת ימים זחח חייביס לעשות מלאכת כמשכן ומוכח זחח מדכתיב תעשה מלאכת כמשכן וזמר זחח חייביס (בל"א זאל ווערין גטחן) ס"י סמלוס עליך לעשות מלאכת וסח מלאכת כמשכן ולא כתיב תעשה ספירושו (בל"א מעשהט עיין) כמו שכת ימים חעשה מעשיך אלס ש"מ

ויקהל משה למחרת יום הכפורים כשירד מן הרר והוא לשון הפעיל שאינו אובח בידים אלא הן נאמסין על פי דבורו ותרנומו וְאַכְנִיִשׁ. סלכרת לדעת חלו סוי כתיב ויקהיר. כיו"ד כין סס"א וסלמ"ד סחיס עיקר סימן לשון הפעיל לא סוי רש"י לריר לפרטי דחא ל' הפעיל דניכר ממילא כסימנו רק סהחל דכתיב ויקהל כחתי יוד סימן לשון הפעיל דלכסר למסעי ולפרשו לשון קל וסיינו חוכף בידים (ער סאס זיס זעלבין איין גיזחמילס) לכן סולרן לומר דלעפ"כ סחל לשון הפעיל דחס לא ק סוי לנקוד ויקהל ומדכתיב ויקהל סחח חחח סיוד סחל לשון הפעיל כי כן דין זוחיות חית"ן כלשון הפעיל סחס כסחח אַפְקִיד וַיִּפְקִיד (ער כס מלכין איין זחמילין) עוד סלכרת לדעת מס דקחמר רש"י דחול לשון הפעיל ומכיל רחיס מל' סחכרוס זולכנו לומר לוחן סוכחחוח דנרסי כחכרוס וְכַבֵּשׁ הן כחכובס רק אַכְנִיִשׁ סחל לשון הפעיל ועיין כחמילח חסכר כד"ס לא יסיף מזרעס שס כחכתי עסס כי חף לגרסח סחכרוס וכנס ג"כ וכוון : וְהוֹרֵתָ כמו וְהַכְבֵּד לבו והכות סואב. כדודאי חין לפרש מלח וְהוֹרֵתָ ללשון צווי שְׂמֻצוֹם שיבואו כל כך הרבה כדי

סיוחיו דחס כן סוי למכחכ מלח וְהוֹרֵתָ לעיל כשהוא מְצוֹם על מלאכת כמשכן ומדכתי' חחר מלאכת כמשכן על כורחך לשון מְקוֹר סחל וְהוֹרֵתָ (חול' חכריגיין) וכסכחן דיכר סכחזוב כי סחל לא לזכורס רק סיבילו דים וסס סיבילו עוד כדי סיוחיו כי חין עניוס כמקוס עשירוס ופירושו סססוק כך סחל וסמלאכת סיהס דים וְהוֹרֵתָ (חול' נאך חכריגיין) :

דקאי על מלאכת המשכן ומכיון שהחיל להודיעס מלאכת כמשכן כחזכירס סרק שכת ימים תעשה מלאכת כמשכן וכיוס סכריעי יס' לכס קודס וכזכירס על שכת כחחזוע זאח"כ פרט להס כל לוי מלאכת כמשכן וכנר לפניהס סדך אכר חין נעווס ימין וכחחל להקל כחחית שכת דחיס כמו סחזכירס כחחלה וכסוף וזה כיוונת רש"י גס כחן סקדירי להס זאזרת שכת לזווי מלאכת כמשכן ס' למס סקדיס להס ח"ס קודס פרטי ל ייס כל מלאכת כמשכן ולמס לא לזכ כמו סזיזו סקב"ס ומתחן רש"י שעשפ זחח לומר ס' ככל חחד זאמר סחינו דוחה ולא יסוס כוס סחחן סס להקל כחחית שכת כן נראה כדור כסרס"י זס ונקיס"ח זחח חין כו נסחל ועקס :

זה הדבר אשר צוח ה' לי לאמר לבס. נראה דק"ל וכלל חין מניין חלל לנכח וסקב"ס כזה למשפ כלשון חתי זחחחס וסחל לשון כסר לכן משרש רש"י כזה לי זאמר לכס כלשון כזה וכסחמר מכה לישראל סחל לשון כוכח לישראל :

כר נדיב לב ליר ע"ש. סלכו נדכו קרוי נדיב לב דק"ל דה"ל אכר ידכנו לנו כדלעיל כפרשת חרמס ומתחן רש"י על שס סלכו כודכו כמס סעמיס קרוי נדיב לב (בל"א חין כוויילגר) וכחל כס כחזכירס כככר זאמר מן יגנוב ומן גנכ גונב ע"ס כגנכ כ"ס מתחריס חוחו אל כגנכה כמו כן ככת ע"ס כגנכ כ"ס נקרא נדיב עיין ס"כ על ססוק זחח זחח חחח :

את עשוריו ואת ארנית הרי חצ' קרוי לשון זכר ולשון נקב. דמלת עמידיו סחל לשון זכר (בל"א זייני זיילער) ועלם חדניס סחל לשון נקבס (בל"א חירע סוועלר) עיין מה כס' רש"י כס' וישלח על ססוק סחחנה כחחח וסכסי :

חור כנה של מרים חיה. רכיס מקסיס וסלל כמס ס' וכחן חר כסס"ק ולא ס' רש"י כשוס מקוס שכן מריס סיס רק כס' מכסיס על ססוק וכנה חחרן וחור עמכס' וכחן נראה לתרן דכרי רש"י כחן דקסס לרש"י על מה סלמר משה

ביאורי

כי תשא

מהרא"י

17

והימא לפי מנהג העולם היה סברא להיפקר, השמן הזך למנחות שהיה מאכל והשמרים להדלקה, וי"ל המנורה עומדת בקדשי הקדשים אבל המנחות לא הביאו לפני ולפנים, ולכן אין קפידא במנחות כמו בשמן למאור.

ד"א השמן מן הדלקה היה עבודה תמה אבל שמן של מנחות היה עמו לבונה וקמח ומצינו בתלמוד (יומא כד.) שעבודה תמה שמקודשת יותר מעבודה שמצורפים לדבר אחר.

ד"א התורה מרמזת שנעשה שתי נסים על ידי שני שמנים ועל ידי נשים. נר הנכה נעשה גם על ידי שמן וכמו דאיתא בפייט ביוצר מחנוכה ואותה אשה היתה זכה שבא הנס ולא נבעלה. ונס מפורים בא על ידי אסתר והיתה נבעלה וכא הנס על ידי שמן שאינו זך כדאמרינן בגמרא מגילה (עו.) אמר להן לית קומצא קומחא דידכי ולידחו עסרי אלפא ככרי כספא דההוא גברא, מכל מקום אין איסור בדבר כיון שגרמו על ידי שמן כי בסוטה אינו שמן.

לקט ישר שמביא דרוש לפורים

ענין תוכחה

הקדים את כולם לאבנט ובתלמוד בסדר יומא (ה:) דחגירת אבנט לכ"ג היה קודם למעיל ומצנפת ציץ וחושן ואפור וי"ל קצת דחגירה היא רמו לזירוז כדמתרגם אונקלוס ותוזז יתהון ובכל דוכתי מתרגמינן חגור לשון זירוז, וכן הוא לשון המקרא (איוב לח ג, מ ו) אור נא כְּנָבֵר חֲלִצִיךְ ולכך כללם יחד אהרן ובניו בצואת לבישה כלומר זירוז כולם בעבודה שצריכים זירוז והירות יתירה. ובמכנסים לא קפיד קרא ללובשם בהם משום כבודו של משה ומשום צניעות הכהנים בפ"ק דיומא (ה:) מפיק ליה ללבישת המכנסים מזה וי"ו מוסיף אענין ראשון ומכל מקום צריכא נמי לסברתי דאמאי לא פירש קרא מכנסים בהדיא כאידך בגדים:

*

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד (כו ב) זך. זלי שמרים: כתי. הזיתים היה כותש במכתשת ואינן טוחנן צריחים כדי שלא יהיה צו שמרים ואחר שהוליא טפה ראשונה מכניסין לריחים וטוחנן והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות שנאמר כתי למאור ולא כתי למנחות רש"י

כי תשא

ובתר הכי (נד"ה חך אח שנתמי משמרו) פירש רש"י נמי אך למיעוטא שבת ממלאכת המשכן ויש לומר דאי לאו אך לא שמעינן מדרשא קמייתא אלא שלא תדחה שבת על ידי ציבור בהבאת הגדבה כמו

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו וגו' (לא י) ואחיה חף על פי שהפקדמין לזוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה רש"י

בהוצאה ובהעברה ובשאר מלאכה לצורך ההבאה אבל מלאכות האומנים עצמן מקרבי טפי לעבודה הוה אמינא ידחו שבת כעבודה עצמו לכך שנה וכתב אך, 'ולשון רש"י משמע גמי הכי דלכתחלה כתב על הצוואה לצוות על מלאכת המשכן דהיינו ההבאה דכתיב (לקמן לו ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא וגבי אך פירש בוריות המלאכה משמע תיקון המשכן וכליו:

וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק (לכ ו) יש נמשמע הזה גלוי עריות כמו שנאמר (נראשית לט ז) לנתק צי ושפיכת דמים כמו שנאמר יקימו נח הנערים וישחקו לפנינו ולאף כן נהרג חור רש"י

צריך ליישב קצת אמאי האריך רש"י להביא ראייה מחור ולא סמך על לשון לצחק כדסמך עליו לענין גלוי עריות דלא אשכחן מפורש במקום אחר שחטאו בגילוי עריות ויש לומר דפשטיה דקרא משמע טפי אגילוי עריות מאשפיכת דמים דלשון מצחק אשכחן בכמה דוכתי דקאי אתשמיש לפי שהוא בא על ידי צחוק כמו ביצחק מצחק את רבקה אשתו (נראשית כו ט) וכדמתרגמינן (לקמן לה כז וע"ש נראש"י) וכמו ומחך דבר המביא לידי גיחוך אבל לא ידעינן אי בהיתר אי באיסור ערוה וקא מייתי ראייה מלצחק

בי אבל שפיכת דמים מן הלשון עצמו לא משתמע דאדרבה אין מצחקין לשפיכות דם וצריך להביא ראייה דנהרג חור אי גמי גילוי עריות מוכח הכא מקרא אחרינא (לקמן פס' ז) כי שחת עמך וכדקיי"ל (סנהדרין נו.) בכל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה, ומכל מקום אי לאו לצחק לא הוי מוקמינן קרא אלא אענינא גופיה דבעבודה זרה קראי קיימי:

כי איש בבנו וגו' (לכ כט) פירש בן בתו מישראל כדפירש רש"י על האומר לאביו ולאמו בפרשת ואת הברכה (דברים לג ט):^כ

ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת (לד כא) ותימה למה הפסיק בשבת בין פסח לשבועות דבפרשת המועדות (נפרשם אמור) ובקרבנות המוספים (נפרשם פנחס) אקדמיה לשבת לכל המועדות בשלמא למאן דדריש (ר' ישמעאל נמס' ר"ה ט. עיין רש"י) בחריש ובקציר אקצירת העומר דדחי' שבת אתי שפיר דרמזה כי משום דקצירת העומר בשני של פסח הוא. אלא למאן דדריש (כז עקינא טס) ללמדנו שצריך להוסיף מחול על הקודש בשביעית כפירש רש"י, קשה, ויש לומר דרמז גם כן אסמכתא שתוספת הגדולה שהיתה בשביעית היתה בשדה הלכן מפסח ואילך כדאיתא בסמ"ג (עשין

כ עי' בשפתי חכמים.

כא עיי' ברש"י ד"ה האמר לאביו ולאמו לא ראייתו שאומר בזה"ל: כשחטאו ישראל בעגל ואמרתי מי לה' אלי נאספו אלי כל בני לוי רצייתים להרוג את אבי אמו וזוהו מישראל או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש שדרי לים הם ומשבט לוי לא חטא אחד מהם שנאמר כל בני לוי.

אונקלוס

ונתן בן עוזיאל

וְנִטְהַרְוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־נְסִיבֵי יַתְּ מִשְׁכַּנְא וּפְרָסִיָּה לִיָּהּ מִבְּרָא נְסִיבֵינוּ וְטְמִירֵינוּ בְּמִשְׁפַּן אֹלְפָן אֹרְיָתָא דִּילִיָּהּ בְּרָם יַתְּ מִשְׁכַּנְא נִסְבִּי מִתְּמָן וּפְרָסִיָּה לִיָּהּ מִבְּרָא

רש"י

למחנה אמר מנוזכ לרצ מנוזכ לתלמיד: הרחק. חלפים חמכ כענון שנחמר (יכושע ג) אך רחוק יכיה צניכס וצינו

תורה שבעל פה

זה בית מדרשו של משה. (מדרש הגדול שמות לו ז) [כה] ומשה יקח את האהל, זה אהל שלו. (לקח טוב) [כו] ומשה יקח את האהל, ראה גבורתו של משה שלקח את האהל לבדו וכו' והוא אהל החכמה שבו היה מלמד את בני ישראל. (מאור האפלה). [כז] ונטה לו מחוץ למחנה, וישמע משה ויפול על פניו. מה שמועה שמע, אמר רבי שמואל בר

ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וגו' והיו ישראל נוהגין אבילות בעצמן כל אותן הימים וכו'. (סדר אליהו ווטא פ"ד 180) [כד] ומשה יקח את האהל, והמלאכה היתה דים וכו' (והותר מ). אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עשינו מלאכת המשכן מה נעשה ביותר, אמר לו לך ועשה אותו מדרש למשכן, היינו דכתיב ומשה יקח את האהל וגו' (מ) שמות לו ז. (ג) במדבר טז ד.

את המשכן ואיך להעמיד את האהל, ואח"כ כשעשו את המשכן בנו גם אהלו של משה בתור משכן לדברות. והשיטה שמעשה זה היה אחר שעשו המשכן, מבוארת באע"ז כאן: וי"א כי זה הוא אהל המשכן וספר הכתוב אנה היה המשכן לפני שיקימו הדגלים החמשים יום. (וראה מ"ש הרמב"ן להשיג ומ"ש לקמן כט מתרגום ירושלמי). וכ"כ מזהר ח"א נב: ומשה יקח את האהל וכו' (תחלתו הובא לעיל אות כב בבאור) ואי יקום מקדשא הכא וכו' וקרא לו אהל מועד וכי לא הוה בקדמיא אהל מועד, אלא בקדמיא אהל סתם השתא אהל מועד, מאי מועד ר' אלעזר אמר לטב ורבי אבא אמר לביש, ר"א אמר לטב מה מועד דאיהו יום חדוה דסיהרא דאתוספא ביה קדושה (מה מועד) לא שלטא ביה פגימותא אוף הכא קרא לה בשמא דא לאחזאה דהא אתרחיק אהל מבינייהו ולא אתפגים וע"ד וקרא לו אהל מועד כתיב, ור' אבא אמר לביש דהא בקדמיא הוה אהל סתם כד"א (ישעיה לג כ) אהל כל יצען כל יסע יתרותיו לבצח והשתא אהל מועד, בקדמיא למיתב חיינ ארוכין לעלמין דלא ישלוט בהו מותא, מכאן ולהלאה אהל מועד, כד"א (איוב ל כג) ובית מועד לכל חי השתא אתיהיב ביה זמנא וחיינ קצובין לעלמא, בקדמיא לא אתפגים והשתא אתפגים, כו', ע"כ. וכ"ה שם ח"ב קצד. ומבואר שהמשכן היה נקרא קודם לכן אהל סתם. וכ"כ מסדר אליהו רבה פכ"ח (פ"ל) עמ' 148: אהלי שודד (ירמיה י כ) אין אהל אלא מקום שכינה שנאמר ומשה יקח את האהל ונטה לו וגו'. וראה צרור המור שהקשה על פי' זה שאיך כתוב וקרא לו אהל מועד והלא המשכן שמו היה אהל מועד כדכתיב מאהל מועד וכו' עיי"ש. [כה] ראה אע"ז כאן: האהל, אהל שלו כמו ויבאו האהלה וכו' וקרא לאהלו אהל מועד כי ה' נועד לו שם עד שנעשה המשכן וכו' וי"א כי זה הוא אהל המשכן וכו' ראה אות הקודם בבאור. [כו] ראה גדרים לת. שמשה היה גבור ממ"ש ואתפוש בשני הלוחות וכו'. ומ"ש והוא אהל החכמה, ראה לעיל אות כד, בבאור. [כז] ראה תנחומא קרח י, תנ"י שם כה, במדבר"ר יח—כ, מו"ק יח: ות"י במדבר טז ד. וכע"ז בב"ק טז ב על ירמיה. ובמהרש"א שם: שמשה וירמיה שניהם שוין היו מוכנים לנבואה לזמן רב כמ"ש מרחם הקדשתיך עליך אמרתי למשד נביא אקים להם כמוך, זה הוכיחם מ' שנה וזה הוכיחם מ' שנה (ראה פסדר"כ קיב). והוצרכו לפרוש מגשותיהם: כמ"ש במשה ואתה פה עמוד עמדי וגו' וזוהו היו נחשדים: תנ"י ליצני הדור שאמרו א"א לילוד אשה לפרוש מן האשה וזמן יב כ"כ, ע"כ.

ואילך שכבר נתרצה להם הקב"ה. וראה לעיל פל"ב בירלט בבאור וצרף לכאן. ובפי' רבעה"ת כאן בשם הר' יוסף קרא: שכל אותם ארבעים ימים שהתפלל משה על ישראל לא היה יושב כי אם באהל מועד הנזכר כאן ולא הלך בריקיע עד המ' ימים אחרונים שהלך לקבל הלוחות, ע"כ. ובפי' ברטנורא כ' ליישב הסתירה ברש"י כאן שפי' מגודה לרב מגודה לתלמיד ולהלן פי' שנהג כן מיום הכפורים שלא היו עוד מגודים, שכיון שנטה אהלו מחוץ למחנה כשהיו מגודים לא החזירו עד ששכנה שכינה בתוכם וכו' ומ"ש: ודבר זה נהג מיום הכפורים, דמשמע דמיום הכפורים החל, היינו לפי שקודם יהוה"כ אין לומר והיה כצאת משה האהלה שלא היה שם משה כלל, כי עמד בהר פ' יום. [כד] ראה תנחומא פקודי ה: ושמו"ר נא—ב מה נעשה מן המותר א"ל עשה משכן לעדות. ובתנ"י שם ב הגי': משכן לדברות. ומבואר שמלבד המשכן עשה גם אהל מיוחד לבית מדרשו. וכן מבואר במדרש אספה (הובא בילק"ש רמז תשלז): ויעמד אותם סביבות האהל (במדבר יא כד) באהל הדברות שהוא חוץ מן המחנה, שני אהלים עשו אהל לעבודה ואהל לדברות וכמדת הפנימי כך היה החיצון וכו' וכן ארכו שלשים אמה על רוחב עשר כפנימי וכו'. והמקור לדרש זה שהי' אהל לעבודה ואהל לדברות או משכן לעבודה ומשכן לדברות. הוא בספרי זוטא במדבר יח, ד. ושמרו את משמרת (ה') אהל מועד לכל עבודת האהל, אמר רבי שמעון הא למדנו שהן שני אהלות אהל העבודות ואהל הדברות. וכן מבואר בספרי זוטא שם בהעלתך ט, א. מאהל מועד נאמרו כל המצות, מאהל מועד נאמר לו למשות את המשכן, מאהל מועד נאמר לו לשרוף את הפרה, מאהל מועד נאמר לו להעמיד את האהל כו'. ובזית רענן מפרש, שהכוונה מאהל מועד נאמר לו וכו' היינו מאהל הדברות של משה כנ"ל, וראה מ"ש הרד"ל בשמו"ר פנ"א ופי' מהרז"ו. ולכאורה נראה ששיטה זו של חז"ל בספרי זוטא ס"ל כשיטת הי"א שהביא האע"ז דפטוקים שלפנינו מדברים אחרי עשיית המשכן ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ולפירושה: יקח את האהל היינו המשכן וכן נראה מתרגום ירושלמי להלן אות כט. ולדעת הס"ז מיירי ג"כ אחרי עשיית המשכן אלא שס"ל שהי' אהל לדברות ומשה יקח את האהל היינו אהל הדברות. אמנם אין הכרח לפרש כן וי"ל שפיר שזה אתיא כפשטא דקרא דכאן מיירי קודם עשיית המשכן אלא הביאו מקרא שלפנינו, שאהלו של משה שימש בזמן ידוע עד שהוקם המשכן בתור אהל מועד שבו השכינה נתגלתה אליו ומאהל מועד זה נצטווה למשוח